

संस्कृत
सिद्ध

संस्कृत

सामर्थ्य शिल्लक

६९८/२०००

१६२

रामायणं

०)

श्रीगणेशायनमः॥ त्वयि विमुखे मुखे मुखे सव्ये नान्यस्य कस्य जीवामि॥ जीवामित भवदपिते व
सनानमात्रजीवनाः सर्वे ॥ १॥ परितः पर्यसि परितः श्रुणोषि परितो जगद्विजानासि॥ मां राम
किंतदंतर्न श्रुणोषि परितो न वीक्षसे न वा वेत्सी ॥ ३॥ जानाति भूपमल्यो नाल्यं जानाति भूपरुदयत
त् ॥ उचितं सकलमविज्ञे सर्वज्ञे त्वय्यदः कथं शब्दं ॥ २॥ अयिनि विचसति लिप्सादातरि दि
त्सा तूदुरतोपास्ता ॥ आस्तां ह्यपणकथं यं रामापते रामोत्वीता भवति ॥ ४॥ आपिरं कं कनिष्ठः
पार्थयमानो लुभते तं ॥ कष्टं बत जगदुभद्वं भवदं कं गतो न त भद्वं बतः ॥ ५॥ आशायाशनिब
द्धं कारागारे कलेवरे निहितं ॥ यदि मोचयं सिनमांस्वं कुरुत हि स्वात्मनैव मेवृतिं ॥ ६॥ अनुचित
मिदमेवादौ श्रीभद्वारि स्थितोऽप्यदं हि नः ॥ व्यययतिकथं नहि त्वां मम वृतिस्तदनुमानवाधिना
७॥ त्रिभूवनपालनदीक्षितरक्षणशक्तिस्तवोक्षतापियं ॥ सामान्यमिव विशेषं किं मां परिहृत्य सर्वतः
स्फुरति ॥ ८॥ यदि पुनरपराधानं को गिभिरंते विशादमायासि ॥ यत्ताडितापि बाले क्रुष्यति कि
मिति हमानुषि जननि ॥ ९॥ अयिवदराघवत्तथ्यं कोपेयं केन मदपराधेन ॥ शपथस्ते दोशरथे
दशरथपदयो र्येदेन्यथा ब्रूषे ॥ १०॥ मापि ह्यपणमनायं कुशैर्व्याखं रमेशानिः शेषैः ॥ लोलभे

(2)

जपदमस्तकमवलोक्य कथं स्थितो सित्पूष्णित्वं ॥११॥ करुणाकरइत्याद्या प्रथमै रूपयातिबिरुद
माभाते ॥ शरणागत तिहरणं किं मां समुपेक्षसे रघुतेस ॥१२॥ कुरुवाराचवकरुणामयिदि
नेली शरणप्रापत्रे ॥ शरणागतवत्सल इति विष्टपगीतं जही हि वा बिरुदं ॥१३॥ सेवा प्रयेस्य
रातान हिदाता किं तु वेतनादाता ॥ सेवाहिनेदिने पल्वल इव घे हि जीवने च नवत् ॥१४॥ शिव
कवेश भवत्वादपेक्षसे चेन्मया हतां सेवां ॥ आलसं सेवक सुतमपिराघव परिपालयंति पृथ्वी
शाः ॥१५॥ नहिनीजजावर वनैर्जयाय मत्सर्वे जा जीतो सित्वां ॥ किं त्वं जालस संतति संतत
पीडापरंपरा शांत्यै ॥१६॥ चीतचमत्कति कारणमिदमिह तव इत्सु काठिएयं ॥ तदनुचसेव
कलोके शक्यं कठोरतां यासी ॥१७॥ अंके तवगतपंके लंके शरिपोति पोष्यमासिनं ॥ त्वं नुख
सौरभचचित्तांबुलारां शिशू प्रमोपाहि ॥१८॥ बुबुके सन्मुखतायै करणकर्षं तमभिकं मोतः ॥
सिंदुरचलवा सिनिमामिहरामाभिधेपाहि ॥१९॥ उचितात्य उग्रता ते प्रत्ये शिन्त्ये पूनासिके
पिमयि ॥ वत्सलता धृष्य तयोर्गो व्याघ्रस्यै ववर्तते वैरं ॥२०॥ पितरौ यत्र विभिन्नौ तत्रान्यतरेण
जीवनं हि शिषोः ॥ उपयं त्वमेव तत्र त्वयि निष्करुणे क्वमि किं राम ॥२१॥ नशृणो विदीनभा

राम १

र

१ रामः

राधाय ०

(2A)

षामिति सर्वज्ञेन शक्यते वक्तुं ॥ श्रुत्वा स्थितो सितुषामित्यपि वचनं दयानिचं ॥२२॥ किं वा तद्गुरुका
यं यद्द्वैतं द्वैतसंगेन जानकियाने ॥ दिनानि मेव चांसि प्रगठेनायां तिकर्णमार्गते ॥२३॥ प्रायोरक्षस
युद्धश्रांतः शेषनिशं सुखेशेषे ॥ यज्जल्पतोपि भ्रंशमेकतुणानिवचांसिनावधारयसी ॥२४॥
अपि दलति कृज्जहृदयं मद्बचनैरोदतिवपाषाणः ॥ किं वामया पराद्यं यत्कतुणाब्धि भवानुदासी
नः ॥२५॥ जल्पंते मल्ल बुद्धिपश्यंतस्त्वहं पा मपश्यंतः ॥ मामुपहसंति लोकाः शोकारेण म
ततवाञ्छाद्यं ॥२६॥ क्षीरेण दग्धजिह्वस्तं क्रंफुल्लस्यमा मरः पिबंति ॥ दंभिनमवलोक्य जनंते
दंभांशं कते त्वया त्यक्तं ॥२७॥ ययिकतुणामरुद्भावाद्यदिनाभिष्टं करोषि माक्रुरुत्तत् ॥ सुस्वामि
भावमिश्रयं प्रकवि कुरुष्वदशरथे ॥२८॥ पायसईव रामसर्पिभस्म निनिहितं करोमि किं नाम ॥
तद्वत्तव मंत्रजपः पापिनिमयिकिं करोति वा शिष्टं ॥२९॥ संतत्यायसर्पिडे वार्यपि भास्मि भवत्यपशि
ष्टं ॥ नित्याशौचे तं नमयि मंत्रजपोपि स्मसाद्भवति ॥३०॥ मालिन्यदोषभित्यापृथक्कविधयश्चुमाष
राशेः किं ॥ मत्तः शरिरपापात्पापकिं वा जपः करोति पृथक् ॥३१॥ कुरुमासाहसमिथं जलमं न पक्षि
भीनति पाषाणं ॥ तद्वत्सहजै दोषिः पापं निंदामिराम कुर्वेत् ॥३२॥ भ्रगमद्भुमौ जनितो जहाति दो

(3)

षंपं लडुः किं ॥ तद् इतवदा सोहं त्यजा मिदेशं न जा तु देवेश ॥ ३३ ॥ सुद्यतिनि इशासोप प्रायश्चित्तं
घुतमप्रांते ॥ अपथातिमा मुदिश्य प्रायस्त दपि हगे रिवच्या घं ॥ ३४ ॥ परिगणना भगणानो य
दिवा भवित्तसमंते तो णू नो ॥ राघवपापव यानाने मत्कता नो सवे दिशं क्वचने ॥ ३५ ॥ सर्वशो तो
श्रुताते सत्यं वद राम किं करो हते ॥ मत्कत दुष्कृत संख्यां यथार्थतो वेत्सो किं नवावेत्सि ॥ ३६ ॥ आ
पराधिने मपराधिने मर्षं कुरु घुतं सं ॥ पालय पाळय पालय जननि श्रीरामनाथ यकिं चित् ॥ ३७ ॥
उच्चित्तं वक्तु मपद्रं त्वयि नाथे मय्यनाथ इति वाक्यं ॥ जीहम्यूपे क्षितो हं सिता नाथ त्वया सनाथ इति
॥ ३८ ॥ क्रोशंते दिनास्य पशुरप्यपयाति गो नि जं व सं ॥ इदं उग्रदीय भाग्यं सर्वविद पिवेति मत्कतां
न भवान् ॥ ३९ ॥ सर्वज्ञस्वाधिने द्या लुरपि धेहि मयि कथं कठिणः ॥ इति पृष्टो दास्ये सि किं विने
श्वर त्वं ममोत्तरं राम ॥ ४० ॥ आपराधमार्गणे च क्व चिदपि करुणा तवोचितो नैव ॥ नहि कश्चि संसारि
गतापराधो स्ति व लुभुषुतव ॥ ४१ ॥ तस्य स्वप्नोपराधो मम पुनरधिक ईति प्रमाता कः ॥ अहमिति
चेदस्य स्ता त्वयश सर्वज्ञता मदर्श कि ॥ ४२ ॥ आज्ञज जायामि ह्यस्य गृज धवलाल सांते रात्मनि च ॥
या करुणा सग्निराघवसांते कथं तरामू चित् ॥ ४३ ॥ भ्रातुरवशो मात्रा त्वं तापित वैरिव हि ने क्व जात ॥

राम २ ॥

२ राम

रामार्या०

(3A)

स्वसामिपमागतेस्मिन्बिभिषणे कास्तिनिरपराधत्वं ॥ ४४ ॥ जल्यतिकल्पयमेत्त्रैः पौरोभाप्यंमयि
क्षमासिंधो ॥ दोषैकदकपुरोभोगीसंतत्यचितभावा दुरुक्तमूक्तंयदुत्तमश्लोक ॥ ४५ ॥ आस्तामेत
दसभ्यंपरदोषगवेषणंपरोक्षध ॥ इद्रशिभवतश्वरितेबीभिषणाद्यैः किमपराधंमे ॥ ४६ ॥ स्वी
यमणौ गुणहिनेकोवाकलहः परीक्षवेणसह ॥ त्वयियादक्षिककुत्यभृत्यैनसहैष्यथाभवेत्किं
मे ॥ ४७ ॥ वक्तव्यमेतदुक्तंतवोग्रतो रामयत्रयोदकेवे ॥ यच्चवाप्यसिरुष्टस्तन्नैपतितोस्मि
पादयोरुपरि ॥ ४८ ॥ प्रणिपातमात्रेणोत्तम्यतिकोपोऽशुशुशुणिर्महतां ॥ ममदुरितस्यविषा
कैराधवनाद्यापिमुक्तकोपोसि ॥ ४९ ॥ त्वतुल्योनास्तिविभुर्मतुल्योनास्तिचापरोदीनः ॥
दिनानाथैकत्वंधौकरुणासिंधोब्रुवेहमन्यत्किं ॥ ५० ॥ देवैस्वयंप्रकारोत्रिभूवनभुवनंत्वयिप्र
काशयति ॥ करुणांपश्यामिनोचेदंधौवाहनसास्तिवाभवति ॥ ५१ ॥ नाभिष्टंकरुणातःकरो
षियदिरामसापराधस्य ॥ मजल्यकक्षीतेनस्वांतोद्देगेनकिंनवाकुषे ॥ ५२ ॥ आरयोपिवैरभा
वादिष्टंभवतो लभते एवाशु ॥ दासस्यमेदयालोप्रार्थितदानकथमुदासीनः ॥ ५३ ॥ नादत्तं द
त्सेचेत्तस्मैदत्ताबिभिषणेनपुरि ॥ कीष्किंधाराज्यंवाकपिनादत्तंभवात्तरेकस्मै ॥ ५४ ॥ श्रीदा

(५)

मतो ग्रहिताः प्रयुक्ताश्चेत्किं त एव नो दत्ताः ॥ ऐंद्रं पदमिहतस्मै दत्तं तत्केन तस्य ह्यत्येना ॥ ६५ ॥ उन्मोचि
तो गजेन्द्रो मदांधद्रष्टिश्च तिर्यगुभृतिः ॥ दातासेवककुलजः पाताले च त्वया बलीर्बद्धेः ॥ ६६ ॥ उ
दृतचित्तवृत्तेस्तमलोके स्थितिदेशास्य ॥ दशरथसंज्ञस्य विभोः कल्पितउच्चैस्तारा मधःपातः ॥
६७ ॥ सुप्रिविषयिषणयोस्तृष्णिं स्थितयोरपहृत्परं राज्यं ॥ सर्वकुशाभिषिक्ते प्रसभता वायुन्देने
मौनं ॥ ६८ ॥ यद्यत्करोषि चैतन्महेश्वरत्वेन शोभते भवतः ॥ अस्तातमन्नसकलं सकलं कमपि
हनहिमं राम ॥ ६९ ॥ चैलत्वेले धृतांसि प्रसभं कुत्रापियास्यसि स्वैरं ॥ कुरुवोजी वनवृत्तिं बहव्य
वहरमिज्जलोकैषू ॥ ७० ॥ त्वं मम जननिजनकः स्वमेव बंधुः कुले च शाले च ॥ त्वयि निष्ठस्तां
याते तृणमपि कज्रायते मयि शान ॥ ७१ ॥ ह्यपया दशसिमां चेतणाय मन्ये न कालमप्यत्रैः ॥ आ
ह्यपाचेत वराम प्रायस्तृणमेव कालरूपमे ॥ ७२ ॥ अथवाहोति किं बहुना धाष्ट्री किमिहोपचितं प्र
प्तोः पुरतः ॥ जन्मप्रबंधबद्धा आधीनोयांति मूलतां दोषाः ॥ ७३ ॥ नाराधितोसि पुर्वं केचिदपि
नाराधयामि चेदानीं ॥ वांछामि च स्वमिष्टं कष्टं हामूढे तव मेवादे ॥ ७४ ॥ दुर्वृतं दुर्बुद्धिं कामादिव
शपराऽनुखं भवति ॥ पालयसि मां यदैषाराचव भवतः क्षमेच्चैर्जयति ॥ ७५ ॥ रचितापरा

राम

राम

रामार्थः

(4A)

त

धमजाते मयिसदयोसीतिवै इयनेनैव ॥ मुखतो निरं कुशामेरोमेतियतः प्रवर्तते वाणि ॥ ६३ ॥
नैवास्ति ते उकंपायस्मिन् तस्यास्यतः कथंकारं ॥ कील्वीषमुद्राभाजोरामेति निरामयोरवः प्रस
रेत् ॥ ६४ ॥ तृष्णा व्याले विषार्त धनधनशब्दैः पतंतमुर्वीमां ॥ गरुडध्वजगुरुतापं जीवनदानेन
पाहिरक्षोरे ॥ ६५ ॥ तृष्णा निदाद्यते संशुष्यते अनिराश्रयदीनं ॥ कसणा कठक्षी वृक्ष आयामधुं
विधाय मां पाहि ॥ ६६ ॥ तृष्णा कलुषं वृत्ति विशालं लुचसंकुलिभूतं ॥ कसणा पांग निरी
क्षणगुणजातेः कर्षमां प्रकर्षण ॥ ६७ ॥ तृष्णा नक्रविद्युत्कृष्टं प्राप्तं चिराय देवेश ॥ कसणाद्र
चिंतिते गजेन्द्रमिव मां समुद्धर प्रीया ॥ ६८ ॥ तृष्णा सुकेतुकन्याभीतं त्वं रामशरणमापन्नं ॥ वि
श्वामित्रमिवोत्रैर्विश्वतिविनोशनाशुमां पाहि ॥ ६९ ॥ तृष्णा सुबाहुं मुख्यक्षुप्रचरत्रातवि
द्वितं वीर ॥ गांधिजमूनिमखमिव मां रक्षोरे रसजानकिजाने ॥ ७० ॥ पाषाणातां प्रयातं मुनि
शापेनैव पुर्वपापेन ॥ मत्तनुशल्पमहलया तुल्यतया कलयस्वयकल्याण ॥ ७१ ॥ आधरीते
कोदियुगोत्तनद्वगुणं रामपापमेस्माकं ॥ आंडजमंडणवाहनरवंडयचंडिशत्वापहंडामिव ॥
७२ ॥ निष्पीड्यते भूतलमर्जुनयशसो तं संसकं पश्य ॥ कुरुदैन्यमे लकं मे कुं वितगति मिश

(5)

जामदग्न्यमिव ॥७६॥ आपहरदैत्यमुदग्रं परिहरन्ति चयं समग्रं ॥ त्वन्मुखवीक्षो भिन्नं यत्न
 रोमिकहि विद्राम ॥७७॥ ममनाशया धिवाद्धि क्षमस्व विविधापराद्धे संबद्धं ॥ शरणागतवत्स
 लराघवेशरणागतोस्मितेदासना ॥७८॥ मृगजलबुद्धिसमृद्धं निद्राघतसंनमेरुणा पुणं ॥
 वनमिवमानसमुच्चैः प्रविशारुघुतंससप्रियावरजः ॥७९॥ अपदिमोस्मरतीतीप्रंबोनकरो
 षि संपदं ममचेत् ॥ स्मृत्यामदिययाते किंवाप्रवित्तधिकं रघुतेस ॥८०॥ दशशतकरवंश
 भवेदशरथपृथ्वीशो पूर्वपुण्यौघे ॥ दशवदनात्केतपेचेतश्चिरमास्थराघवेभूपे ॥८१॥ किंत
 वसूते धनजाया माया मयरूपचित्तयाप्यनया ॥ आनयायानेद मयकिमथरमसेनराघवे
 चेतः ॥८२॥ त्यजनिजगजवाजीकथां भजसजजगेरघुद्वहंतमंजं ॥ तत्प्राप्यानुचेतः
 प्राप्स्यसिसकलेन वैपरित्येन ॥८३॥ हितमात्रं वा द्युसिचेतं मंजुषां ग्रहाणरामरव्यां ॥ नो
 चेच्चंचलशीलैर्वंचितमसिचंचलैविषयेः ॥८४॥ कर्तुमकर्तुं शक्तः सकलं जगदेतदन्यथा
 कर्तुं ॥ त्यस्त्वं विहाय रामं कामं माधोहिमानसान्यस्मिन् ॥८५॥ दारिद्र्यदावशां त्यैवर्षतु कर्तु
 णाकवाक्षनीराणि ॥ नित्यांकास्थित विद्युत्कश्चिद्देवकुवमंडणमेघः ॥८६॥ स्मेरसुरवीचु

राम ४॥

४ राम

रामार्थी

(54)

जमुद्यन्नवनिरदनि लमंशिरागेहं ॥ परिहरतु दुःख जातं तेजः किमपीनवंशं संभूते ॥ ८७ ॥ शरयुति
रपुरेशे सुरेशागिरिशादिपूज्यपादेपियुषे ॥ वैदहीहृदयरोममभक्तिरिहस्तमानुषवेशे ॥ ८८ ॥
दृशरथनैदननामा चंदनधामोभिनंदनो जगतां ॥ मदयति मदीयमूहितः कश्चनमोदोहदंत्संदांतं ॥
८९ ॥ रामाभिधाभि रामाशामामेमाने संसमसाद्य ॥ मैत्रिकापि धरि त्रिपुत्रि प्राचिन धर्म लब्धास्ते
॥ ९० ॥ वामांगसंग विद्युन्माले नीले विलं चितानंगं ॥ दृशरथं पुर्वजपुण्यं पश्यतीपियुषपुरितापां
गं ॥ ९१ ॥ अनिलतपः फलमग्रे पृष्ठे नैहे स चामरं चैत्रं पार्श्वे भक्ति विशेषौ मध्ये तडिदे बुदावहं वंदे
९२ ॥ इंदीवरद लनयनं जलदावलिमंजुमंजुलापांगे मंदिहमत दशवदनं तं दीनमहोदयं वंदे ॥ ९३ ॥
वामेकोत्चन बल्लीसष्टी लोन्यत्र कांचनो विरपी ॥ विलसतिमानस कमले मध्ये हरीनिलकंदरोद्रेक
ः ॥ ९४ ॥ कमलायमाननेत्राममलायतबाहुसंगी कादंडौ ॥ शमलावर्णधरत्रिंजननीं पुवेष धा
रिणीं वंदे ॥ ९५ ॥ पतिः शरधनुशब्दया संपतियोगयोगिनामी उया ॥ स्फुरति क्षपित विपतिः
कांचनवृत्तिर्ममानिशचित ॥ ९६ ॥ हीरमनोहरदशना दशशत करवंश भूषणरचना ॥ कांचन
कांचमणिनां लीलालीलालयंकुतते ॥ ९७ ॥ तुनिकवचं ह्यपाणी विशिखोसनवाणमंजुलापां

(6)

गी॥ वेणिकापि गुणानामेणि दुःखपांते वारिणि जयति ॥ ८८ ॥ आनननिजीतिचंद्रसांद्रानंदैकभुमि
 रनिद्रा ॥ रमयति विगलिततेद्रावणविद्रावणीमुद्रा ॥ ८९ ॥ पाथोधिबद्धसेतुनतेचरनाशपिशु
 नसत्केतुं ॥ व्यापदमंतं नेतुं कंचिच्चिन्नोदकंदलंबंदे ॥ ९० ॥ अभिनवपल्लुवशयनं शयनांतेनिविष्ट
 विष्टुदुलासां ॥ कोचनानिकुरंबं कस्थितसिरसाकोचिदर्थयल्लिं ॥ ९१ ॥ कुठिलाशयविषवाल्लु
 जरिलानिठिलोलुसुद्रमांभुंबुनणां ॥ वल्लकल्पितवसनोरावणेवधवासनांमुद्रावंदे ॥ ९२ ॥
 आकपतपठुकपिकेठकोतठका मितामिनिनैवकुच्यं ॥ तदाचित्तमूपचास्वयंरचयंति कोचीदर्थ
 यमायां ॥ ९३ ॥ आंबरमाणिकुलभ्रंशं शंबरिपू वैरिभक्तिमंजुषां ॥ कामपिकामपीकानोरसां
 लतिको निकामवल्ले ॥ ९४ ॥ सुरसरिदिवज्जंचेचत्रामरकरसोदरानुगतं ॥ कंचिदुदंचित्तचंपक
 चैलंशैलंसुनिलमवल्ले ॥ ९५ ॥ आकर्णकचपंकषतं वापावृष्टिसुतापं ॥ वंदेयोगिदुरापंकच
 नुहंकारसुंदरंकोपे ॥ ९६ ॥ खंडीतहरकांदं ब्रह्मोडकरं उमंडनीभूता ॥ वैदेहीगलमाछाविछसति
 लीलाविछासवति ॥ ९७ ॥ धनुषारिपू जनुषारुचिरतराकारनिजीतिंबुधरा ॥ तस्यारुणनि
 भचरणाकचनकरुणासुपाद्दिमेहृदये ॥ ९८ ॥ समुद्रवसनावतिविद्वभंडनमुतिना ॥ आयावि

रामः

राम

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com